KREATIV PEDAGOGIKANI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY-NAZARIY JIHATLARI: KECHA VA BUGUN

Ilmiy rahbar: TDPU, Umumiy pedagogika kafedrasi dotsenti, PhD **Djumayeva Sanobar Absaatovna,**
Magistr: TDPU Pedagogika nazaryasi va tarixi, 1-bosqich magistrant **Qodirov Umidjon Lapas o‘g‘li**
Umidqodir110@gmail.com

imrconf.com

ANNOTATSIYA: *Maqolada kreativ pedagogikaning ijtimoiy fanlar tizimi va ta’lim amaliyotidagi o‘rni va ahamiyati, shuningdek, uzluksiz ta’lim jarayonida shaxsni o‘qitishning ijodiy yo‘nalishini amalga oshirishning pedagogik shartlari to‘g‘risida fikrlar yuritiladi.*

Kalit so'zlar: *kreativlik, kreativlikni rivojlantirish, kreativlikni rivojlantirishga to‘sqinlik qiluvchi omillar, ijodiy salohiyat, pedagogik kreativlik, o‘qituvchining kreativ salohiyati, kreativ salohiyatning tarkibiy asoslari va tamoyillari, o‘qituvchining kreativ salohiyatini belgilovchi mezonlar.*

KIRISH Kreativ pedagogika – bu ta'lim jarayonida ijodkorlik va innovatsion yondashuvlarni qo'llashni nazarda tutuvchi usul. Bu metodologiya o'quvchilarning fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, ularni ijodiy fikrlashga rag'batlantirish va ta'lim jarayonini qiziqarli va samarali qilishga qaratilgan.

Kreativ pedagogikada quyidagi asosiy tamoyillar mavjud:

Ijodkorlikni rag'batlantirish: O'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish uchun turli xil faoliyatlar, o'yinlar va muammolarni hal qilish vazifalari beriladi.

Innovatsion yondashuvlar: Ta'lim jarayonida yangi texnologiyalar va metodlarni qo'llash, o'quvchilarni zamonaviy bilimlar bilan tanishtirish.

Hamkorlik va jamoaviy ish: O'quvchilar o'rtasida hamkorlikni rag'batlantirish, guruhda ishlash va bir-biridan o'rganish imkoniyatlarini yaratish.

Shaxsiylashtirilgan ta'lim: Har bir o'quvchining individual xususiyatlarini inobatga olish va ularning qiziqishlariga mos ta'lim berish.

Fikr almashish va muhokama: O'quvchilarga o'z fikrlarini ifoda etish, bahs-munozara qilish imkoniyatini berish orqali ularning muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish.

Kreativ pedagogika ta'lim sifatini oshirish va o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash maqsadida muhim ahamiyatga ega**.** Bugungi globallashuv kuchaygan davrda har qaysi jamiyat kreativ shaxslarga ehtiyoj sezadi. Bu tabiiy hol albatta. Chunki dunyoda har daqiqada sodir bo’layotgan o‘zgarishlar shuni taqozo qilmoqda. Shu munosabat bilan turli soha olimlarining e’tibori pedagogik jarayon sharoitida talaba shaxsining kreativ salohiyatini ochish va rivojlantirish muammosiga qaratilgan. Demak, zamonaviy ta’lim muassasalarida pedagogik jarayonni tashkil etishning yangi paradigmatik asoslarini ishlab chiqish zarurati tug‘iladi va bu esa pedagogikaning yangi innavotsion yo‘nalishi ya’ni kreativ pedagogikaga murojaat qilishga imkoniyat yaratadi. Kreativ pedagogika muammolari yaxlit pedagogik nazariya va boshqa ijtimoiy fanlar tizimida: pedagogika tarixi va ta’lim falsafasi, umumiy va kasbiy pedagogika va psixologiya, o‘qitish va tarbiyalash usullari va texnologiyalari, kasbiy etika va boshqalarda ko‘rib chiqiladi. Doimiy o'zgarib turadigan tashqi va ichki dunyo, ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar va faoliyat mazmuniga mos keladigan kreativ shaxsning shakllanishi va rivojlanishi inson ontogenezining butun davri - tug'ilishdan to umrining oxirigacha davomiylik, uzluksizlik va qamrab olishni talab qiladi. Mahalliy pedagogikada shaxsning kasbiy va ijodiy salohiyatini shakllantirish va rivojlantirish asosida uning kasbiy va ijodiy faoliyati tajribasini shakllantirish va rivojlantirish bo'yicha tadqiqotlar deyarli yo'q. An'anaviy professional

imrconf.com

tajriba bilim, ko‘nikma va malakalarning birlashuvi sifatida aniqlanadi. Bu faoliyatni o'zlashtirish jarayonida tajribaning shakllanishi o'z-o'zidan sodir bo'lishini anglatadi. Ijodiy faoliyat tajribasini o'rganish masalasi umuman ko'tarilmaydi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Kreativlik — bu yangi va original g'oyalar yaratish, muammolarni noodatiy yo'llar bilan hal qilish, mavjud resurslardan yangicha foydalanish kabi qobiliyatlarni o'z ichiga oladi. Bu faqat san'at yoki dizayn sohalariga xos bo'lib qolmay, kundalik hayotda ham, masalan, ish yoki ta'limda yangi yondoshuvlar ishlab chiqishda qo'llaniladi.

Kreativlikning asosiy jihatlari quyidagilardan iborat:

Original g'oyalar: Yangi yoki ilgari hech kim tomonidan sinab ko'rilmagan fikrlarni ishlab chiqish.

Muammolarni hal qilish: Kundalik hayotdagi yoki professional vazifalardagi muammolarga yangi, samarali yechimlar topish.

Fikrlashda erkinlik: Kognitiv cheklovlardan, an'anaviy yondoshuvlar va normativ qoidalardan ozod bo'lib, noan'anaviy fikrlarni ishlab chiqish.

Turli sohalararo integratsiya: Bir necha turli soha yoki bilimlarni birlashtirib, yangi qarashlar yoki g'oyalar hosil qilish.

Kreativlik nafaqat san'atda, balki texnologiya, ilm-fan, biznes va hatto kundalik hayotda ham muhim ahamiyatga ega. Yangi g'oyalar va yondoshuvlar yaratish orqali rivojlanish, innovatsiya va o'zgarishlarga erishiladi.Kreativlik nima? Amerikalik psixolog Avraam Maslouning fikricha, bu har bir kishiga xos bo‘lgan, lekin mavjud tarbiya, ta’lim va ijtimoiy amaliyot tizimi ta’sirida ko‘pchilik tomonidan yo‘qolgan ijodiy yo‘nalishdir. Kreativlik qobiliyati "Xudoning in’omi" va shuning uchun kreativlikni o‘rgatish mumkin emas degan ancha keng tarqalgan fikrdan farqli o‘laroq, M.M. Zinovkina boshqacha yondasuvga ishora qiladi. Texnologiya va ixtirolar tarixini o‘rganish, atoqli olim va ixtirochilarning ijodiy hayoti tahlili shuni ko‘rsatadiki, ularning

imrconf.com

barchasi yuqori (o‘z davri uchun) fundamental bilimlar bilan bir qatorda maxsus bilimlar ombori yoki algoritmik fikrlash, shuningdek, ma’lum bilimlar, shu jumladan evristik usullar va texnikalarga ega bo‘lishgan. Ingliz psixologi E.P.Torrens kreativliknig quyidagi jihatlarini ilgari surgan: - muammo yoki ilmiy farazlarni ilgari surish; - taxminlarni tekshirish va o‘zgartirish; - qaror natijalarini shakllantirish asosida muammoni aniqlash; - muammoni hal qilishda bilim va amaliy harakatlarning o‘zaro qaramaqarshiligiga nisbatan sezgirlikni ifodalash. Lotinchada "kreativlik" tushunchasi quyidagicha. "Creatio" - "yaratish", "ijodkor" - "yaratuvchi", degan ma’nolarni anlatadi, lekin mohiyatan bu tushuncha insonning ijodiy qobiliyatining namoyon bo‘lishidir. Ijodkor shaxslar - bu rassomlar, haykaltaroshlar, yozuvchilar, shoirlar, fotosuratchilar - turli xil ijod turlarida o‘z qobiliyatlarini amalga oshiradigan odamlar. Ijodkorlik, qoida tariqasida, ishbilarmonlarga xos xususiyatdir: dizaynerlar, reklama beruvchilar, marketologlar, brend-menejerlar va boshqalar. Kasbiy va ijodiy faoliyatni faol o'zlashtirish, uni samarali amalga oshirish nafaqat ko'nikma va ko'nikmalarni rivojlantirish va integratsiyalashuvini, kasbiy ishni bajarishning individual uslublari va usullarini ishlab chiqishni, balki kasbiy ijod metodologiyasini o'zlashtirishni, ijodiy fikrlashni rivojlantirishni va o'z ichiga oladi. Ijodiy shaxsning shakllanishini amalga oshirilgan ijodiy faoliyatga va olingan ijodiy natijalarga mos keladigan shaxsning shakllanishi va rivojlanishi deb ta'riflash mumkin. Bu jarayonning sur'ati va traektoriyasi biologik va ijtimoiy omillar, shaxsning o'z faoliyati va ijodiy fazilatlari, shuningdek, sharoitlar, hayotiy voqealar va kasbiy jihatdan aniqlangan omillar bilan belgilanadi. Ijodkor shaxsni shakllantirish va ijodiy ta'lim o'rtasida yaqin bog'liqlik mavjuddir. Asosiy qism. Ijod madaniyat singari, inson hayotiga, demak, ta’lim tizimiga ham kirib borishi kerak. Binobarin, ijodiy pedagogikaning ijtimoiy fanlari tizimida ya’ni pedagogikaning yangi tarmog‘i sifatida rivojlanishi uchun qator shart-sharoitlar mavjud. Kreativ pedagogika - bu ijodiy ta’lim fani va san’atidir. Bu

imrconf.com

pedagogikaning majburlash pedagogikasi, hamkorlik pedagogikasi, tanqidiy pedagogika kabi pedagogika turlariga qarama-qarshi bo‘lgan pedagogikaning bir turi hisoblanadi. Kreativ pedagogika o’quvchilarni ijodiy fikrlashga, kelajagini yaratuvchisi bo‘lishga o‘rgatadi. Kreativ pedagogika, har qanday fanga, xoh matematika, xoh fizika, xoh tillar, xoh iqtisod bo‘lsin, qo‘llanilish mumkin bo’lgan pedagogikadir. Ma’lum darajada aytish mumkinki, uning metodologiyasi o‘qitish va o‘rganish jarayonini o‘zgartiradi. Rivojlangan kreativlik shaxs ijodkorligining muhim tarkibiy qismidir. U shaxsning kognitiv maqsadga erishish, boshlangan ijodiy ishni davom ettirish, bilish faoliyatidagi qiyinchiliklarni bartaraf etish, aqliy harakatlarni rejalashtirish va ketmaketlashtirish, maqsadga erishish variantlari va usullarini izlash istagida ifodalanadi; Shuningdek shaxsda stenik tuyg‘ular (kognitiv va ijodiy faoliyatdan quvonch hissi, ixtirolar jarayonida qiyinchiliklarni engishga tayyorlik, kognitiv yoki ijodiy maqsadga erishishdan g‘ururlanish, biror narsa o‘ylab topish imkoniyatidan zavqlanish, ijodiy ish boshlanishidagi optimistik faollik, uning ijobiy natijasini kutish, muvaffaqiyasizliklar holatida xotirjamlik va boshqalar) ham hosil bo’ladi.

XULOSA Demak, kreativlikni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari sinfda maqsadli ravishda yaratilgan ijodiy tarbiyaviy muhitga bog‘liq bo‘lishi mumkin; o‘qituvchining ijodiy xulq-atvori namunasining mavjudligi va talabalarning ijodiy qobiliyatlarini ifodalovchi sifatida o‘qituvchining shaxsiyati; talabalar va o‘qituvchilarning birgalikda yaratilishi; ijodiy faoliyatdagi sub’ektiv o’rni; ijodiy muhitni saqlash va muvaffaqiyat holatlarini yaratish. Talabalar ijodining eng samarali rivojlanishi ijodiy ta’limning uzluksiz tizimi sharoitida maqsadli, har tomonlama pedagogik ta’sir ko‘rsatish orqali ta’minlanadi. Bu va boshqa masalalarni ishlab chiqish bilan fundamental amaliy pedagogika sohasi sifatida kreativ pedagogika shug‘ullanishi lozim. Shuningdek nostandrt fikrlovchi, qiyin vaziyatlarda

imrconf.com

xotirjam, muammoning echimini topishda bir tomonlama emas, turli tomonlama yondashadigan salohiyatli mutaxassislarni etishtirishdan iborat.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Torrance E.R. Creativity and futurism ineducation: Retooling Education 1980. Vol 100 P

2. Vygotsky L. S. Selected psychological studies. M., 1956.

3. Ermolaeva-Tomina L. B. The study of factors determining individual differences in the manifestation of creative activity // Psychology of creativity. M., 1990. pp. 117-130.

4. Zinovkina M. M. NFTM-TRIZ: Creative education of the XXI century (Theory and practice): Monograph. M., 2007.

5. Barnokhon R., Bakhtiyor P. The formation of creative thinking in teaching physics //International Engineering Journal For Research & Development. – 2020. – T. 5. – №. ICIPPS. – C. 5-5.

6. Ruzimatova Barnokhon, Polvonov Bakhtiyor. “Development of students ' creativity in the course of studying general physics at technical universities.” “Scientific-technical journal: Vol. 2 : Iss. 2 , Article 4.

imrconf.com